

De teerling is geworpen

Dit is de laatste *Militaire Spectator* van deze eeuw. De afgelopen jaren bent u, niet alleen in dit blad, regelmatig artikelen tegengekomen met in de titel een verwijzing naar de volgende eeuw en/of het aanstaande millennium. Binnenkort zullen we weten of Nederland en ons bedrijfsleven millenniumproof zijn. Wat we niet direct zullen weten is of alle bespiegelingen en beschouwingen over de krijgsmacht in de eenentwintigste eeuw ook allemaal uitkomen, en of onze aannames correct waren of niet.

Honderd jaar geleden heeft men zich ongetwijfeld ook voorstellingen gemaakt over de voor de deur staande nieuwe eeuw. Niemand zal toen hebben voorzien dat Nederland twee keer zou mobiliseren, verweekeld zou raken in een wereldoorlog en dat de ervaringen van het leger van de 'Overzeesche bezittingen' nog slechts voortleven in de herinnering van reeds lang gepen-

sioneerde collega's. Bladerend door de annalen van de *Militaire Spectator*, valt het op dat er in de jaargang 1899 (althans in de behandelde onderwerpen) met geen woord wordt gerept over de aanstaande twintigste eeuw. Wel zien we in 1899 artikelen over bijvoorbeeld 'Bezuinigingen op het aanschaffen van stroo' en komen we een heuse polemiekt tegen over het al of niet splitsen van het dienstvak van de militaire administratie in twee aparte dienstvakken, namelijk die van de intendance en die van de administratie. Wellicht kan deze oude discussie (die tot in het parlement werd uitgevochten) bij de besluitvorming over de integratie van de logistieke dienstvakken nog een bijdrage leveren... Sommige discussies zijn blijkbaar van alle tijden.

Terugkijkend kunnen we nu zeggen dat de gehele twintigste eeuw veel ingrijpende ontwikkelingen en gebeurtenissen te zien heeft gegeven. Het laatste decennium zette ten slotte met het vallen van de muur nog eens de wereldorde op zijn kop. Deze gebeurtenissen hebben elk hun sporen nagelaten in de opbouw en organisatie van onze krijgsmacht.

Het was echter niet alleen de krijgsmacht die zich telkens moest aanpassen, ook de defensie-industrie moest iedere keer een antwoord vinden op de gewijzigde omstandigheden. Na de twee wereldoorlogen had de defensie-industrie in de Koude Oorlog haar plaats gevonden en was er in de westerse wereld, naast de Amerikaanse industrie, plaats voor een zeer verdeelde Europese defensie-industrie en -markt. Het geheel werd vaak aangeduid met de beladen term 'Militair Industrieel Complex'. Veel Europese landen, zoals Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Zweden en Italië waren in staat om vrijwel zelfstandig te voorzien in hun militaire behoeften. Dit was alleen mogelijk door de omvang van de verschillende krijgsmachten en de politieke wil om te investeren in een eigen industriële capaciteit.

De omwentelingen van begin jaren negentig hebben dit beeld compleet veranderd. Door de kleiner wordende krijgsmachten (afnemende bestelomvang) is geen van de landen in Europa meer in staat zelfstandig zijn eigen defensie-industrie in stand te houden. Bovendien ontbreekt ook de politieke wil om dit te doen. We zien in Europa steeds nieuwe initiatieven die in

de richting gaan van een Europese Veiligheids- en Defensie-Identiteit. Deze ontwikkelingen gaan niet ongemerkt voorbij aan de defensie-industrie. Jarenlang werd er uitsluitend gesproken over noodzakelijke integratie van de Europese defensie-industrie. In vergelijking met de Verenigde Staten, waar reeds medio jaren negentig een golf van megafusies en bedrijfs-overnames op gang kwam (Grumman-Northrop, Lockheed-Martin, Boeing-McDonnell Douglas) kwam dat proces in Europa slechts moeizaam op gang.

Dat ontwikkelingen plotseling een andere wending kunnen nemen heeft de recente megafusie tussen Aérospatiale/Matra (FR) en DASA (GE) ons weer eens geleerd. Met het ontstaan van de gigant met de prozaïsche naam EADS (European Aeronautic, Defence & Space company) is het op twee na grootste bedrijf in de sector ter wereld ontstaan en maakt Europa zich op om de concurrentieslag met de VS aan te gaan. Deze ontwikkeling is verheugend, want waren het niet de overheden van de Europese landen die op politiek niveau en in beleidsnota's (zie onder andere de voormalig Europees commissarissen Van den Broek en Bangemann in twee naar de laatste vernoemde rapporten) krachtig hebben gepleit voor harmonisatie van de markt en integratie van de Europese defensie-industrie? De teerling is geworpen, kan nu worden gesteld. Na eerdere overnames in Europa, zoals die van Marconi (UK) door British Aerospace (UK), CASA (SP) door DASA (GE) en de fusie van MATRA (FR) met Aérospatiale (FR), ziet het speelveld van de Europese defensie-industrie er binnen het tijdsbestek van een jaar compleet anders uit.

Niet onbelangrijk in dit verband is de openlijke ondersteuning van de Frans-Duitse fusie door bondskanselier Schröder en de Franse premier Jospin. Ook het terugtrekkende Franse staatsbelang uit de defensie-industrietak is in dit verband een belangrijk signaal. De staatssecretaris van Defensie Van Hoof constateerde in zijn recente toespraak tot het NIID-symposium 'Europa voor groot en klein' dat „de omvang en samenstelling van de Nederlandse defensie-industrie van dien aard zijn dat ons land geen belangrijke rol speelt in de ontwikkelingen die zich op Europees niveau voordoen”, hetgeen de vraag rechtvaardigt „of en zo ja, in hoeverre, het tegen deze achtergrond van belang is het

Nederlandse defensiematerieelbeleid daarop af te stemmen”.

De constatering lijkt op zich juist, maar doet niets af aan het belang van deze ontwikkelingen. Het leidende beginsel van het verwervingsbeleid van Defensie is, aldus de staatssecretaris, dat „de uitrusting van de krijgsmacht op drie hoofd-taken moet zijn berekend. Bij de keuze van het materieel genieten de veiligheid van het personeel en de militaire doeltreffendheid prioriteit”.

Vrij vertaald komt dat neer op *value for money* en geen dogmatische keuzes voor de VS of Europa, dan wel een bevoorrechte positie voor de nationale industrie. Deze laatste zal zich „vooral op eigen kracht een concurrerende plaats in de Europese defensie-industriële basis moeten verwerven”.

De Nederlandse defensie-industrie is daar zeer wel toe in staat, aldus de voorzitter van de NIID, mevrouw van Heemskerck Pillis-Duvekot, op hetzelfde symposium. Zij pleitte daarbij voor een goede en vroegtijdige (in de behoeftestellings-fase) informatie-uitwisseling en overleg tussen het ministerie van Defensie en de nationale defensie-industrie. Dit moet mogelijk zijn en het mes snijdt dan aan twee kanten. De nationale industrie kan zich aan de ene kant beter voorbereiden op het onvermijdelijke concurrentieproces bij de uiteindelijke opdrachtverlening. Aan de andere kant kan de krijgsmacht profiteren van vroegtijdige industriële input in materieelprojecten door de grote technische kennis die bij de industrie aanwezig is. De platforms die de overheid en de industrie samen hebben opgericht voor enerzijds het project 'vervanging pantservoertuigen' van de KL en anderzijds voor het project 'vervanging F-16' bij de KLU zijn voorbeelden van deze vroegtijdige samenwerking.

De praktische instelling die blijkt uit het door de staatssecretaris gepredikte verwervingsbeleid kan prima worden gecombineerd met het praktische besef dat Nederland weliswaar op Europees niveau geen hoofdrolspeler is, maar dat we wel te maken hebben met een *Nederlandse* defensie-industrie, die mag rekenen op gepaste steun van de Nederlandse overheid. Samen staan we sterk! Over goede voor-nemens gesproken...